

De 'vernieuwing' mislukt

Op 27 juni 1945, meer dan zeven weken na de bevrijding, presenteerde zich het nieuwe Nederlandse kabinet. In normale tijden zou de nieuwe minister-president in de Tweede Kamer het programma van dat kabinet in de z.g. regeringsverklaring hebben ontvouwd maar een volksvertegenwoordiging was er op dat moment nog niet en krantenpapier was zo schaars dat de dagbladen die van het Militair Gezag verlof tot verschijning of herverschijning hadden gekregen, te klein waren om ruimte te bieden aan het vele dat dat eerste kabinet wilde bekendmaken. Het had er namelijk behoefte aan, zijn beleidsvoornemens in alle uitgebreidheid aan het Nederlandse volk voor te leggen – er was slechts één medium waarin dat kon geschieden: de radio. Wel beschikten naar verhouding slechts weinigen over een toestel (er waren van eind '43 af, na de door de bezetter verplicht gestelde inlevering der radiotoestellen, naar schatting nog ca. 400 000 apparaten aanwezig, terwijl ca. 300 000 gezinnen toen nog een aansluiting hadden op de draadomroep) maar een ander middel om rechtstreeks velen te bereiken was er niet.

Schermerhorn, de nieuwe minister-president, hield een toespraak die meer dan een uur duurde. 'Zelden of nooit', zei hij in de aanhef, 'zal misschien een regering in ons land zijn opgetreden onder zwaarder omstandigheden dan thans het geval is.' Voordat hij die omstandigheden en de daaruit voortvloeiende taken ging schetsen, bracht hij hulde aan de Geallieerden, aan 'de tienduizenden die het herboren vaderland niet meer zullen aanschouwen', aan Gerbrandy, die 'een blijvende plaats in de geschiedenis van Nederland' had verworven en aan koningin Wilhelmina, wier 'onvergankelijke grootheid' zo duidelijk was gebleken. Het kabinet dat nu door twee formateurs was gevormd (Schermerhorn zelf en Drees), was, zei de premier, 'een nationaal kabinet van herstel en vernieuwing'. Wat onder 'herstel' moest worden verstaan was duidelijk maar wat hield die 'vernieuwing' in? 'Het geldt', zei Schermerhorn, 'het scheppen van nieuwe vormen waarin de wezenlijke geestelijke waarden die ons volksleven door de eeuwen heen hebben gedragen en beheerst, tot nieuwe uitdrukking en, als het kan, tot nieuwe heerlijkheid zullen komen' – een arbeid van lange adem, dat was duidelijk. *Nu* zag het